

Walleshausen Gyula

Egy kvietált könyvtáros a hivatásetikáról és az 1975-ös egri vándorgyűlésről

A magyar könyvtárosi etikai kódex előkészületei kapcsán érdemes egy pillantást vetni a távolabbi és közelebbi előzményekre is. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1975-ös egri vándorgyűlésének tanulságait levonva új követelményeket fogalmaz meg a digitális társadalom viszonyai között.

Aligha van még egy olyan szakma, foglalkozás, amelynek a tartalmát oly sokszor tárgyalták volna, mint a könyvtárost. S a vizsgálódás a tudás mellett igen hamar a nélkülözhetetlen etikus magatartást, a tisztességet is mérlegre tette. Érthető ez, hiszen az írás létrejöttét is anyagi érdek motiválta (hány birka van a rováspálcán?). Az agyagtáblára vésett szerződés már bonyolultabb anyagi érdekeket érintett, s egyedül az (ős)könyvtáros volt abban a helyzetben, hogy a megfelelő információt – dokumentumot – átadja a hozzá fordulónak, holott ezért semmiféle haszonra nem tett szert.

A magyar kezdet

Könyvtárnyi irodalom foglalkozik a hivatásetikával, a hazai termés is igen gazdag. Itt csupán a kezdetre hívom fel a figyelmet. Elődeink közül *Apponyi Antal*, *Széchenyi Ferenc*, és még néhány tucat főúrra a bécsi Tereziánumban hallottak először a könyvtárterület keretében a könyvtárostól elvárható etikus magatartásról – jóllehet nem könyvtárosnak készültek, csak szenvedélyes könyvgyűjtők, bibliofilek voltak, illetve váltak azokká nyilván a hallottak hatására, a gyűjteményépítésről és a köz szolgálatáról mégis példát mutattak az utókornak. Tanáruk, *Michael Denis* – aki egyébként nem csupán könyvtártudós, hanem természettudós, ismert lepkegyűjtő, költő stb. is volt – arra tanította őket, hogy a könyvtáros minden órában szolgálatra készen jó szívvel fogadja a látogatót, derűsen siessen a kívánt könyvet átnyújtani neki; s ha bizonytalan az olvasó, segítse a keresésben. Röviden: szereti könyvtárát, mint a hűséges férj az ő drága feleségét, és mindig új megoldások bevezetésén töri a fejét. Az exjezsuita Denis könyve 1777-ben látott napvilágot [1], ugyanakkor, amikor *Mária Terézia* az első tanügyi szabályzatot, a Ratio educationist kibocsátotta, amelyben az egyetemi és akadémiai könyvtárakról is intézkedik; a II. Ratióban pedig

már tükröződnek Denis fenti gondolatai a könyvtárosi magatartás követelményéről [2].

Ilyen kezdet után 1843-tól [3] a magyar könyvtár-tani kézikönyvek mindegyikében helyet kap a könyvtáros személyisége, hivatása, etikája. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) 1975-ben elérkezettnek látta az időt arra, hogy vándorgyűlést szenteljen e kérdésnek. Én most egy epizódot, négy évtizedes aktív könyvtárosi pályafutásom egy részletét idézem fel: az egri vándorgyűlést.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Az 1935-ben alapított tisztességes szakmai szervezet, az MKE 1949-ben kénytelen volt felfüggeszteni – sok más társadalmi-szakmai egyesülethez hasonlóan – tevékenységét, mert a hatalom lehetetlenné tette alapszabály szerinti működését. 1956-ban átmenetileg megenyhült a politikai légkör, annyira azonban nem, hogy önállóan folytathatta volna tevékenységét. Lehetőség csupán arra volt, hogy a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság keretében elevenítse fel működését, mint a Könyvtárosok Szabó Ervin Köre. Csak tízévi gyámság után, 1965-ben mondhatta ki önállóságát – felsőbb jóváhagyással. Neve MKE lett, bár később a levéltárosok is csatlakoztak hozzá egy időre.

Taglétszáma 1969-ben elérte az ezer főt – ez a főfoglalkozású könyvtárosok és egyéb alkalmazottak egyharmada lehetett –, s megindította vándorgyűléseit. Az országos rendezvény minden egyesület értetségének a bizonyítéka, életének jelentős eseménye, a szakmai-eszmei összetartozás fontos fóruma, amely az adott társaság, szakma fontos aktuális kérdéseire keres választ.

A Tatabányán rendezett első vándorgyűlés (1969) még teljesen mozgalmi ízű témája, „Az olvasó

népért" mindössze 90 könyvtáros érdeklődését keltette fel. Az 1970-ben Miskolcon tartott vándorgyűlés a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia előkészítését szolgálta. A Szombathelyen tartott III. vándorgyűlés a könyvtárosképzésről szólt, a IV. (Debrecen, 1972) pedig az MKE alapszabályzata módosításának tervezetét vitatta meg.

Az eddigi vándorgyűlések inkább hasonlítottak e korszak szokásos termelési értekezleteire, mint egy társadalmi szakmai szervezet igényes szakülésére. Az első, valóban nivós vándorgyűlés Zalaegerszegen volt, témáját a könyvnyomtatás európai feltalálásának 500. évfordulója adta, közérdeklődést azonban ez sem váltott ki, mindössze kétszázan jelentek meg [4].

A még gyerekcipőben járó MKE legfőbb törekvése ekkoriban önmaga elfogadtatása, a taglétszám és a vándorgyűlés résztvevőinek a növelése, röviden az egyesület vonzóvá tétele volt. Sokan idegenkedtek még az egyesülettől, mert a főhatóság meghosszabbított karjának tekintették. Az egyesület elnöke úgy vélte, a vándorgyűlések résztvevőinek számát növelni, ha sikerülne olyan témákat találni, amelyek mind a közművelődési, mind pedig a tudományos könyvtárosokat érdeklik. Kérte az elnökség tagjait, javasoljanak közérdeklődésre számot tartó témákat.

Én az ellenőrző bizottság elnökeként – tanácskozási joggal – vehettem részt az elnökség ülésein, s tehettem javaslatot. Több téma is volt a tarsolyomban. Évek óta érdekelt, milyen tanok, elvek, ideológiák foglalkoztatták a könyvtárosságot, alakították gondolkodását, munkáját, vezérelték szakmája gyakorlásában, s egy nagyobb tanulmányban kívántam összefoglalni e könyvtári eszmeáramlatokat. (E munkám torzó maradt, csupán néhány előtanulmány látott napvilágot belőle.)

A hetvenes évek első felében a technika – különösen a számítástechnika – térhódítása hihetetlen fejlődést ígért. A nyugati világban divatba jött a jövőkutató. A prognózisok a könyvtárak soha nem tapasztalt ütemű és szinte fantasztikus, gyökeres átalakítását jelezték. S a jövő minden könyvtárost érdekel. Az elnökség elfogadta témajavaslatom, az elnök pedig felkért előadás tartására [5].

A pécsi vándorgyűlés (1974) valóban felkeltette az érdeklődést: négyszázán jelentek meg, kétszer annyian, mint az előző évben, az MKE tagjainak száma pedig 1625-ről 2066-ra növekedett. Az igazi fordulatot a következő évi vándorgyűlés hozta.

Az egri vándorgyűlés (1975)

A téma kitűzése az előző évihez hasonlóan történt. Székely Sándor elnök 1975 elején, az elnökség ülésén javaslatot kért a vándorgyűlés témájára. Nemi várakozás után ismét én szólaltam meg: javasoltam, hogy a téma a *könyvtárosi hivatás* legyen; azonban más témák is szóba jöttek.

Itt meg kell jegyeznem, hogy a *könyvtáros személye*, pályagondjai, anyagi megbecsülése – pontosabban: a megbecsülés hiánya – az utóbbi években gyakori témája volt szakmai megbeszéléseknek, így biztos voltam abban, hogy egyetértésre találok javaslatommal. *Páldy Róbert* megpendítette már 1960-ban a *Könyvtárosban*, az MKE II. vándorgyűlésén *Kovács Máté* a könyvtáros pályaképéről, képzéséről és továbbképzéséről tartott előadást, s a témát az 1971-es szombathelyi vándorgyűlésen folytatta. *Gerő Gyula* a debreceni vándorgyűlésről a *Könyvtáros* 1972. évi 11. számában megjelent tudósítását azzal fejezi be, hogy „A könyvtáros a változó világban” témának már tisztes hazai előmunkálatai vannak. (E megállapításának az a baráti beszélgetés adott alapot, amit a vándorgyűlés előtt este, egy presszóban folytattunk.)

Visszatérve az elnökségi üléshez, Székely Sándor feltette a kérdést: kit javasol még az elnökség előadónak. *Papp Istvánnak* az volt a véleménye, hogy hasznos lenne, ha a bevezető előadást nem könyvtáros, hanem egy ismert közéleti személyiség tartaná. Így remélhető, hogy a vándorgyűlésre a központi pártlap, a *Népszabadság* is felfigyel, ez az MKE ismertségét s a könyvtárosság társadalmi presztízsét növelné. Hogy ki legyen ez az előadó, *Mátrai Lászlótól*, az egyesület tiszteletbeli elnökétől kellene megkérdezni. Ez meg is történt. *Mátrai Ancsel Évát*, az ELTE filozófiai tanszékének docensét ajánlotta. Ancsel jó előadó hírében állt, tartalmas esztétikai előadásait dicsérték hallgatói, s az etika, különösen a kommunista erkölcs is az ő kutatási területe. Bizonyára a könyvtári etikáról is lesz néhány emelkedett gondolata, amit majd a központi pártlap szárnyára vesz.

Az etika – mint ideológiai kérdés – kissé rázós volt, s Székely Sándor szavaiból kiérződött némi aggodalom: vajon az előadók valamelyike nem lépi-e túl a megengedhető keretet, nem mond-e olyasmit, amiért őt mint az MKE elnökét az illetékes pártbizottság ledorongolja. Ezért a saját megnyugtatóra is javasolta: hasznos lenne, ha az előadók a közeli hetekben összeegyeztetnék mondandójukat, hogy „ne legyen felesleges átfedés”.

Csupán én voltam jelen a kiszemelt előadók közül. Pártonkívüliként, ráadásul „flekkes”, 28 hónapos hortobágyi múlttal a hátam mögött átéreztem az „egyeztetés” jelentőségét. Én évek óta dédelgettem a hivatás témáját, s gyűjtöttem irodalmát a könyvtári esztétörténet egyik fontos, fő fejezeteként, így elég gazdag anyagom volt, és bátran vállalkozhattam arra, hogy „próbaelőadást” tartok. Elővettem tehát céduláimat, s a majdani előadásom alapjául szolgáló gondolataimat „Vélemények a könyvtárosi etikáról” címmel foglaltam össze.

Az MKE május 1-jei (5. sz.) tájékoztatója meghívót közölt: 8-án az OSZK dísztermében kerekasztal-megbeszélés lesz „A könyvtároshivatás és könyvtárosetika” címmel az egri vándorgyűlés fő témájának előkészítésére. Vitavezető *Walleshausen Gyula* lesz. Mintegy 25-30-an voltunk jelen. A vita alapjául „Vélemények a könyvtárosi etikáról” (Kérdések, tézisek és antitézisek) c. összeállításom szolgált, szóbeli kiegészítéseimmel (lásd a mellékletet).

Most, közel harminc évvel az egri vándorgyűlés után Papp István a *Könyvtári Figyelő*ben [6] magas esszében foglalja össze a hivatásetika témakörét, és szükségesnek látja etikai kódex megalkotását. (Írását áttanulmányozva, jóleső érzéssel állapítottam meg, hogy 1975-ben összeállított 23 pontom nem veszített jelentőségéből.)

Az MKE 1975. június 1-jei Tájékoztatója így számol be a vitaülésről: „Május 8-án lezajlott az egri vándorgyűlés fő témájának előkészítése céljából rendezett kerekasztal megbeszélés. Dr. *Walleshausen Gyula* bevezető előadását számos hozzászólás és javaslat követte: élénk vita alakult ki. A vitában kikristályosodtak a téma csomópontjai. A résztvevők megállapodtak abban, hogy a Vándorgyűlésen dr. *Walleshausen Gyula* tartja majd a témát átfogó előadást, a májusi Tájékoztatóban felsorolt kérdésekről pedig 10-15 perces korreferátumok hangzanak majd el.”

A vándorgyűlés első napján, 1975. szeptember 18-án kánikulai hőség köszöntött ránk. 11 órára zsúfolásig megtelt az egri Gárdonyi Géza színház kb. 500 főt befogadó nézőtere, de sokan ácsorogtak a földszinten és a karzaton is. A színpadra állított asztalnál ültünk: Székely Sándor és az előadók: *Czine Mihály*, *Fábián Zoltán* (az Írószövetség titkára) és jómagam. Székely Sándor idegesen nézegette óráját, mert Ancsel Éva, az első előadó még sehol. Végre, 11 után 10 perccel megjelent, felgördülhetett a függöny, s a házigazda *Szalay István*, a

Megyei Tanács elnökhelyettese üdvözlő szavai után Ancsel lépett a szónoki pulpitusra. Nagy várakozás előzte meg az MSZMP egyik kiemelkedő, sztálinista hírében álló ideológusának előadását: vajon mit mond majd a hivatásról? Talán *Krupszkájához* fordul? Neki volt néhány magasztos mondata a könyvtárosságról. Talán idézi *Lenint*, hiszen sok könyvtárat használt Londontól Szentpétervárig, sok burzsuj könyvtárossal találkozott, és jó véleménnyel volt róluk, a svájci könyvtári rendszert pedig mintának tekintette a szovjet kiépítéséhez. Sokat köszönhetett az orosz könyvtárosoknak is, akiknek a jóvoltából a börtönben – ahol tanait kidolgozhatta – forrásművekhez jutott.

De Ancsel másról beszélt. Közölte: félreértette a témát (talán el sem olvasta a meghívót?), és kezét maga előtt összekulcsolva, a könyvek nélkülözhetetlenségéről beszélt egy falusi plébános pátoszával.

Utána én következtem „Könyvtároshivatás – könyvtárosetika” címmel, majd *Bata Imre* „Hivatás és szolgálat” című előadásában a kutató könyvtárossal fejtette ki véleményét. Tudományos ambícióval rendelkező történészek, irodalmárok stb. közül sokan kényszerültek 1948 után könyvtárosi állást vállalni, s néhányuk nyűgnek tekintette munkáját. De akadtak kivételes nagyságok, mint pl. *Keresztúry Dezső*, aki az Eötvös Kollégium igazgatója volt, majd miniszterkedett is, az MTA tagja lett, neves irodalomtörténész, aki nem restellte a könyvtári munkát, sőt nagyon komolyan vette. Bata olykor negációba hajló szkepticizmusa fontos kérdésekről, könyvtárosi etikáról, hivatásról, könyvtártudományról csak az ő személyében oldódott fel. (A könyvtártudomány létezésének a tagadását én etikai kérdésként értelmeztem.)

Balázs János–Györe Pál „A könyvtárosi hivatásetika kérdései, különös tekintettel a természettudományi, műszaki és mezőgazdasági könyvtárosokra” című előadásukban megállapították, hogy a technicizmus veszélyeit a hivatásetikus gondolkodás ellensúlyozhatja [7].

Utóhang

A helyi sajtóorgánum tudósítója, P. I. a *Népújság* szeptember 19-i számában előadásom egyetlen gondolatát emelte ki: „célszerű lenne – s ez az egyesület feladata is lehet – kidolgozni a könyvtárosi rendtartást, illetve etikai kódexet.” Ugyanekkor elkérte előadásom kéziratát azzal, hogy részlete-

ket szeretne belőle idézni. Ígérte: egy héten belül visszaszolgáltatja, de csak kétszeri sürgetésemre kaptam vissza kéziratomat. P. I. mentegetőzőt: kollégájánál van, visszaszerzi, s azonnal küldi. Nevet nem mondott, de az egri Népújság szeptember 17-i, 19-i és 21-i számai után nem foglalkozott az etika kérdésével. Vajon kinek volt szüksége a kéziratomra? – merült fel bennem a kérdés, de csak később kaptam rá választ.

Az országos napilapok közül a *Magyar Nemzet* (szept. 19.) 23 sort szentelt a vándorgyűlésnek. Megemlítette, hogy a résztvevőket Szalay István h. megyei tanácselnök köszöntötte, Székely Sándor megnyitotta az ülést, és Ancsel Éva tartotta a bevezető előadást „Hivatás – etika” címmel (!?). Az állampárt központi lapja csalódást okozott: a szeptember 19-i szám 7. oldalán sok egyéb hír között mindössze hét sort szánt a vándorgyűlésnek. Csúpan a témát közölte, egyetlen nevet sem említett. E szűkkeblű híradásnál csak a lap december 7-i vasárnapi számának egyik cikke: „Foglalkozás vagy hivatás?” keltett nagyobb meglepetést. Már a cím is ismerősen csengett. Nem a könyvtári területről, hanem az üzleti, szolgáltató szektorból mérítve példáit bizonygatja, hogy létezik hivatás és etika ... Egre előadásomnak *nem egyik vagy másik* gondolatát (ilyen előfordulhat), hanem egész gondolatsorát vette át a szerző, de elfelejtette megjelölni a forrását.

S hogy mi zajlott le a háttérben szeptember 19-e és december 7-e között, azt csak sejteni lehet. A sorok között olvasni tudók szerint az ideológusok között vita folyt a színfalak mögött a hivatásetika körül. A hetvenes években – gazdasági kényszből – sok tabut felszámolt az állampárt: a növekvő külföldi kölcsönök egyre több engedményt csikartak ki ideológiai téren is. Ekkoriban javában dívott a kézi vezérlés. Az állampárt álláspontját, iránymutatásait a Népszabadság vasárnapi számai hozták nyilvánosságra. A hivatásetika nem tartozott a kardinális kérdések közé, párthatározat nem született róla, hanem egy vasárnapi cikkbe építve tudatta az MSZMP álláspontját.

Az egri vándorgyűlés témájára felfigyeltek határainkon túl is. Az 1956-os forradalom óta különösen a keletnémetek érdeklődését és szimpátiáját – elsősorban a könyvtárosokét – fordította Magyarországra felé. A vándorgyűlés két előadását – az enyémét és Balázs-Győreét lefordította, és külön füzetben kiadta a Freibergi Bányászati Akadémia Tudományos Információs Központja [8].

*Dieter Schmiedmaier*t annyira megragadta a téma, hogy 12 tézisbe foglalva, 1987-ben visszatért rá a *Zentralblatt*-ban, sűrűn hivatkozva az egri előadásokra [9].

1989-ben, a rendszerváltás légkörében mind a szlovák, mind a lengyel kollégákat foglalkoztatta a hivatásetika ügye, majd 1990. december 3-án Krakkóban a lengyelek, 1992. december 2-án Pozsonyban a szlovákok szenteltek konferenciát a hivatásetikának, s mindkét alkalommal gyakran hivatkoztak az 1975-ös egri vándorgyűlésre [10].

Az etikai kódex szükségessége

Fentebb említett esszéjében Papp István felteszi a kérdést: vajon miért nem készült etikai kódex 1975-ben, a vándorgyűlés után? Az egyik okra, az ideológiai bizonytalanságra rávilágítottam. A másik ok az lehetett, hogy az MKE elnökségének a figyelmét lekötötte a felkészülés a személyi és szervezeti változásokat is ígérő – közelgő – tisztújító közgyűlésre. Székely Sándortól az etikai kódex ügyében feltett kérdésekre kitérő választ kaptam. Úgy tűnt, nem tartotta időszerűnek az etikai kódex megalkotását, s az új vezetőség figyelme is másfelé fordult.

Kell-e etikai kódex? – teszi fel a másik kérdést Papp István, és válaszol is rá: igen kell, és jól érzékeli azt is, hogy mit tartalmazzon. Én csúpan három ajánlással egészítem ki, illetve hívom fel a kódex szerkesztőinek figyelmét.

1. Óvakodj a digitális szakbarbárokto! 1975 óta nálunk is kialakulóban van a digitális társadalom és vele együtt a Gutenberg-galaxis (*McLuhan*, 1962) mítosza. Fennáll az a veszély, hogy az új és újabb technológia térhódításával párhuzamosan háttérbe szorul nem csúpan a klasszikus könyvtárosi ismeretkör, hanem a hagyományos információhordozó, a nyomdátér-mék is. Akadt, aki az új lehetőségeket túlértékelve, hozzálátott könyvtára kasztrálásához, a régibb századokból származott „elfekvő készletnek” nyilvánított nyomdátér-mékeinek kisélezéséhez, mondván, majd megszerzi digitalizálva az, akinek szüksége van rá. S tette ezt mindaddig, amíg a háborgó lelki munkatársai le nem fogták a károkozó kezét.
2. Ne ülj fel a hamis etikának! Az előbbihez hasonló kasztrálás történhet az etika nevében is. A negyvenes-ötvenes évek fordulóján az intézmények átszervezése, beolvasztása, megszün-

tetése hétköznapi gyakorlat volt, könyvtáraik pedig összeolvadtak, vagy többfelé szóródtak.

Az 1990-es évek elején „Jóvátétel a könyvtárügyben” címmel arról a „példaértékű” kezdeményezésről tudósított a sajtó, miszerint akadt olyan könyvtáros, aki azt javasolta, hogy a befogadó könyvtárak adják vissza a különböző könyvtárakból származó darabokat a hajdani tulajdonosoknak.

Helyeslést érdemel e törekvés akkor, ha valamely teljesen külön kezelt gyűjteményről (pl. a gyöngyösi ferencesek könyvtáráról) van szó. Ám közérdeket sérthet a túlbuzgóság, ha

- a kiszakított kötetekkel érzékenyen csorbul a visszajuttató szakkönyvtár gyűjtőköre,
- elmulasztják a lelőhelyváltozások átvezetését a központi nyilvántartásokban,
- nem gondoskodnak a visszajuttatott műveknek a korábbival azonos szintű szolgáltatásáról.

3. Végül, ha majd elkészül a kódex, elfogadása, aláírása ünnepi körülmények között, jól megválasztott alkalommal történjék. Legyen alkalmas arra, hogy a társadalom figyelmét a könyvtárra és annak gondozójára irányítsa. Mintának javasolom az európai egyetemek Magna chartájának ünnepélyes aláírását 1988-ban Bolognában, az ottani egyetem alapítása 900. évfordulóján [11].

Irodalom

- [1] DENIS, Michael: Einleitung in die Bücherkunde. T. 1. Wien, 1777. 256 p.
- [2] MÉSZÁROS István (szerk.): Ratio educationis. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981. p. 152–154., 158., 351–352.
- [3] SCHEDEL [Toldy] Ferenc: A könyvtárakról. Bevezetés – Ily című munkájának: „A könyvtártan kézikönyve”. = Athenaeum, 1843. p. 201–210.
- [4] KOVÁCS Dezső (szerk.): A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ötven évének kronológiája 1935–1985. Budapest, 1985. p. 36.
- [5] A jövő kutatás és a könyvtárak jövője. = A Magyar Könyvtárosok Egyesületének Évkönyve 1974. Budapest, 1975. p. 26–36.
- [6] PAPP István: Etikái kódex a magyar könyvtárosság számára. Háttéranyag. = Könyvtári Figyelő, 14. köt. 2. sz. 2004. p. 243–278.
- [7] Az MKE Évkönyve 1975. Budapest, 1976. p. 47.
- [8] SCHMIEDMAIER, Dieter (Hrsg): Beiträge zur bibliothekarischen Ethik aus der VR Ungarn. Freiberg, 1979. 66 p. (Veröffentlichungen des wiss. Informationszentrums der Bergakademie Freiberg, Nr. 83.)
- [9] Zwölf Thesen zum Thema Bibliotheksethik und Fachnetze. = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 101. köt. 7. sz. 1987. p. 289–295.
- [10] VONTORČIK, Emil: Etické východiská knihovnickej práce. = Knížnice a informácie, 25. köt. 8–9. sz. 1993. p. 389–394.
- [11] WALLESHAUSEN Gyula: Az egyetemek Magna chartája. = Magyar Felsőoktatás, 12. köt. 10. sz. 2002. p. 28–29.

Melléklet

WALLESHAUSEN GYULA:

Vélemények a könyvtárosi etikáról

(Kérdések, tézisek és antitézisek)

1. A könyvtárosság szakma, vagy hivatás?
2. A szakma és hivatás különbségét az anyagi érdekelttséghez való viszonyban kell keresnünk: a szakma anyagi érdekelttséget feltételez, a hivatás ezt kizárja. Ebből következik, hogy a szakmai etika jogokat is tartalmaz, a hivatási etika csupán kötelességeket.
3. A könyvtárosság: szakma, ha valaki csupán a megélhetési lehetőségek egyikének tekinti.
A könyvtárosság hivatás, ha valaki tiszta szívből csinálja, és nem cserélné semmiféle, magasabb anyagi lehetőségeket kínáló pályával.
4. Etika csak azoknál a pályáknál alakulhatott ki, amelyek gyakorlásához – a különleges szaktudás mellett – fontos *társadalmi érdek* fűződik (orvosoknál, ügyvédeknel, tanároknál stb.). E pályák etikai szabályainak a megsértéséből a társadalomra kár származik.
5. Csak akkor van értelme etikáról beszélni, ha a szabályok megsértése következményekkel jár (mint pl. orvosoknál, ügyvédeknel).
A könyvtárosoknál a *társadalmi érdek igen homályos*; az etika megsértése következményekkel nem jár (pregnansan nem, csak közvetve nyilvánul meg), ezért nem érdemes könyvtárosi etikáról beszélni.
6. A könyvtárosi etika ellenpólusa: a könyvtáros társadalmi megbecsülése.
7. A társadalmi megbecsülés feltételei:
 - az intézmény nélkülözhetetlensége: olyan szolgáltatások nyújtása, amelyeket *csak itt* kaphatnak meg. Ebben a megvilágításban helyes-e, ha a könyvtár pl. előadásokat, műsoros esteket rendez – más intézményekkel versengve?
 - különleges szakértelem,
 - a felhasználók önzetlen, készséges kiszolgálása.
8. Hasznosabb-e, eredményesebb-e a jogszabály erkölcsi szabály helyett?
9. Az etika ott kezdődik, ahol a jogszabályok végződnek.
A könyvtári jogszabályok jelentős részének megsértése nem jár szankciókkal, tehát a jogszabályok megsértését is etikai kérdésként kell felfognunk.

10. A hivatási etika a pálya képviselőire érvényes magatartási normák összessége. Kötelességeket tartalmaz, de jogokat nem.
11. Nincs külön könyvtárosi etika, mert az általános etikai normák tartalmazzák a hivatás etikát. Fontos a könyvtárosi etika hangsúlyozása, mert különleges társadalmi érdek fűződik hozzá, hiszen egyedül a könyvtár alkalmas meghatározott társadalmi szükségletek (szolgáltatások) kielégítésére.
12. Mi a különbség a szocialista és a burzsoá könyvtárosi etika között? Vannak-e közös vonások, „örök” értékek?
13. Az etikai követelmények állandóan változnak, nem lehet őket hosszabb távon rendszerbe foglalni. Az etikai követelmények jelentős részét több generáció is magáénak vallhatja, ezek az alapelvek különböző társadalmi rendszerek között is érvényesek.
14. Könyvtárosi etikai követelményeket (normákat) formáló tényezők:
 - különleges, korszerű szintű ismeretek;
 - kapcsolattartás a szakma képviselőivel; aktív részvétel a közös gondok megoldásában;
 - válogatás nélkül minden olvasó önzetlen, aktív segítése; készség teljes „ismerettárának” átadására, még saját érdekének háttérbe szorítása árán is;
 - jóindulatú diszkréció (az olvasó kérdéseinek és tájékoztatlanságának diszkrét kezelése);
 - társadalmi elkötelezettség;
 - a társadalmi szükségletek követése, kielégítésük előmozdítása;
 - az emberi tudás felhalmozott, írásba fektetett érdekeinek óvása;
 - a könyvtár egésze esztétikai külsejének ápolása, vonzó körülmények kialakítása; a felhasználók zavartalan munkájához szükséges feltételek biztosítása.
15. E magatartási normákat csak a társadalom szentesítheti.
16. Az etikai normák minden könyvtártípusra érvényesek.

Más normák érvényesek a közművelődési könyvtárakban, és mások a tudományos könyvtárakban.

17. A könyvtárosi etika jelentősége minden munkakörben megnyilvánul.
A könyvtárosi etika csak a közönséggel közvetlen kapcsolatban állókra korlátozható.
18. Gyenge, selejtes műveket ne szerezzen be, ne adjon kézbe a könyvtáros.
A gyenge irodalmat is ajánlja a könyvtáros, mert ezzel nyeri meg az olvasót.
19. Minden olvasót (társadalmi pozíciójától, képzettségétől, beosztásától függetlenül) egyforma készséggel kell kiszolgálni.
Kiemelkedő személyiségekkel megkülönböztetett figyelemmel kell bánni. Kivételeket is kell tenni, mert ők a társadalomnak is többet nyújtanak.
20. Mit tegyen a könyvtáros, ha etikába ütköző utasítást kap?
21. Saját személyes érdekeit feláldozza-e a könyvtáros (pl. kutatási eredményeinek közlésével)?
22. A könyvtárosi pálya „nyitottsága”, vagyis a más szakterületekről a könyvtárosi pályára lépők (szolgáltató könyvtárosok) kedvezően hatottak-e az etikára?
23. Az etika tudatos magatartás-e, ami tanítható, vagy csupán tapasztalati úton: példamutatással, neveléssel sajátítható el?

1975. május

Beérkezett: 2005. I. 25-én.

Walleshausen Gyula

a Budapesti Közgazdaságtudományi (ma: Corvinus) Egyetem Központi Könyvtárának ny. főigazgatója.

Kedves Olvasóink !

A következő alkalommal
összevont lapszámmal jelentkezünk.

